

معرفی سند

مریم محمد شفیعی *

سند دیوانی از دوره‌ی ناصرالدین شاه قاجار

اسناد دیوانی یکی از تولیدات مهم نظام دیوان سالاری و از منابع ارزشمند برای پژوهش در تاریخ تحول نظام اداری است. رسیدگی به امور ایالات و ولایات از وظایف دیوانسالاری در عصر قاجار محسوب می‌گردد به لحاظ تقسیمات کشوری تا زمان حکومت ناصرالدین شاه مملکت ایران به بیست حاکم نشین تقسیم شده بود و هر ایالت به چند بلوک تقسیم می‌شد با شهرها، قصبه‌ها و دهات. ریاست شهرها با کلانتر و انتظام محله‌ها با کدخدا بود.

حکام ایالات و ولایات در محل ماموریت خویش دارای وظایف و تکالیفی بودند از جمله حفظ امنیت شوارع و ولایات و توابع، تلاش در جهت وصول اقساط معینه مالیاتی به خزانه مملکت ارسال مخارج مشخص معین ولایات مندرج در کتابچه دستورالعمل مالیاتی و قشونی از قبیل مواجب محلی قشون، مواجب قشون و مستمری‌ها، اعزام سپاه معین هنگام لشکرکشی‌های حکومتی و تامین نیازمندی‌های آنان.

در سطور زیر متن بازخوانی شده‌ی سند مربوط به دوره‌ی سلطنت ناصرالدین شاه قاجار ارائه شده است.

فرمان ناصرالدین شاه قاجار مورخ ۱۳۱۰ق، طبق این فرمان مستمری سید قوام الدین استرآبادی در وجه پسرش سید محمود برقرار شده است و مبلغ شصت تومان هر ساله در حق مشارالیه و ورثه آن مرحوم منظور شده است.

(در بازنویسی این اسناد، به دلیل رعایت رسم الخط و حفظ شیوه‌ی نگارش، کلمات با همان شیوه‌ی اصیل مندرج در متن سند بازنویسی شده‌اند)

الملك لله تعالی

تا که دست ناصرالدین خاتم شاهی گرفت

صیت داد و معدلت از ماه تا ماهی گرفت

آنکه چون آقا سید قوام الدین استرآبادی برحمت ایزدی واصل گشت برعایت خاطر علمای اعلام و سادات ذوالاحترام که از دعاگویان مخصوص دولت علیه هستند و ظهور لیاقت و شایستگی جناب مستطاب فضایل نصاب سلاله السادات الانجاب الاطیاب آقا سید محمود پسر آن مرحوم و شمول مراسم کامله خسروانه درباره مشارالیه از هذ السنه لوی نیل خیریت

* مسئول مرکز اسناد

میرداماد

تحویل و مابعدھا مبلغ شصت تومان مستمری مرحوم مزبور کہ بخرج استرآباد می آید در حق مشارالیه و سایر ورثه مرحمت و برقرار فرمودیم کہ همه ساله از قرار این مشهور در دستور مبارک دریافت داشته بمراسم دعاگوئی پردازند مقرر آنکہ حکام حال و استقبال و کارگزاران امور دیوانی مبلغ مزبور را عاید داشته بخرج مجری دانسته مقربوالخاقان مستوفیان عظام شرح فرمان را ثبت و در عہدہ شناسند. شہر جمادی الاولی سنہ ۱۳۱۰
حاشیہ سند: در خبر و مستمریات ہذہ السنہ لوی ٹیل استرآباد مبلغ شصت تومان باسم آقا سید قوام الدین منظور است.

مشخصات ظاہری سند:

کاغذ آہار مہرہ نخودی رنگ. دارای مہر چہارگوش کلاہکدار. خط نستعلیق در ۵ سطر. تاریخ تحریر جمادی الاولی ۱۳۱۰ق.

قطع: ۴۳*۳۳ cm مسطور: ۲۸*۱۵ cm

ظہریہ سند: ظہر فرمان دارای ۲۲ مہر مربع و ۹ مہر بیضی بہ خط نستعلیق می باشد. کہ عبارتند از: عبدہ الراجی حسن ابن ابراہیم، لا الہ اللہ الملک الحق المبین عبدہ فتحعلی، محمد بن رضا شفیع محمد، اعتماد حضور، ہو ربیع علی محمد، الراجی فتح اللہ الحسینی، الراجی جعفر بن محمد نصراللہ و ...

آسیب شناسی: ۱- در قسمت فوقانی ورق، لگہہای قہوہ ای رنگ ناشی از تولید قارچ، ۲- فرسایش و انفصال در محل تاخوردگی. ۳- لہی راست کاغذ بریدہ شدہ و از بین رفتہ و مرمت شدہ است.

